

cogitandi de illis, et agendi, denique efficiunt ut pro eo ac cupimus, jam se in viam dantes illos, jam iter facientes, maturantes, adventantes, limenque ipsum superantes domus, sic animo quasi oculis videamus. Quod utrum casu fiat, an rerum naturae arcana consensione aliqua incertum sane esse, quin autem fiat non esse dubitandum. Hanc igitur rationem, si sequamur, priora illa: **Vox DILECTI MEI, ECCE ISTE VENIT SALIENS IN MONTIBUS TRANSILIENS COLLES,** quae de adventu sponsi sui ipsa sibi sponsa desiderando fingit, continere debebunt. Posteriora vero, et quae proxime illa sequuntur, nimirum: **ECCE IPSE STAT POST PARIENTEM NOSTRUM,** quid acciderit re ipsa, vel certe id quod fingitur accidisse explicabunt. Quod quo planius intelligatur ipsam loquentem inducamus, itaque dicentem. Nescio quid certe boni meus mihi praesagit animus, utrum fallor, an sponsi mei vocem ego audio? certe audire mihi videor, ipsumque concitato cursu redeuntem videre. At o nunquam amantis animus fallax, en adest ipse, nec opinione falsa sum: adest certe, jamque ipsum limen domus superat, meque e janua salutat: sed quo ille disparuit, quove adiit? ut se occuluit postibus, ut rursus apparet, rursusque occultur, vides ut caput intulit fenestrae, ut emicuit pulcher. Aliis videtur, quorum nos sententiam libentius sequimur, propterea quod praeteritis praesentia apte connectit, et ad ea quae in re evenire solent, sese valde accommodat: itaque alii dicunt, quemadmodum animi deliquium natura somnus sequitur, ita somno insomnia agnata esse, in iis maxime, quorum animi gravioribus curis sollicitantur, quales sunt amantes omnes. Quare sponsam, quae hactenus dormire dicta est, nunc consentanee fingi, dum dormit, audire ea, atque videre, quae cum vigilabat, versabat in animo, quaeque optabat, atque cupiebat. Itaque omnia ista dormientem ipsum secum egisse, ac loquutam fuisse affirmant, aut certe quae per quietem egisset, atque vidisset ea nunc commemorari: pulchreque quadrare, ut

quae superius inducebatur, se ipsa excrucians, quod suo sponso carebat, ea postea fingatur per quietem hauriens sponsi sui redeuntis, et adventatis imagines ejusmodi, quales fingi a desiderante, et somniante solent, non quales re ipsa contingunt. Salomonemque ipsum adeo incubuisse dicunt, animumque intendisse in morum, atque naturae imitationem, ut quoniam dormientibus, non eadem, quae vigilantes obierunt, occurrunt videnda, sed similia illis, aut affinia, aut aliqua ex parte conjuncta, idcirco verba, quae vigilanti sponsae, et magno desiderio flagranti, carminis hujus initio ipse dedisset, eidem dormienti nunc, et ex desiderio somniorum visis affectae, non eadem quidem illa tribueret, sed ejusmodi daret, ut ex illis videri possint derivata, atque deducta. Quae eo verisimilius dici mihi videntur, quia mox capite sequenti, in lectulo per noctem sponsum suum quaevisisse, nec tamen invenisse illum sponsa dicitur; ex quo apparent, illam cubantem nunc, et indulgentem insomniis induci. Adde quod ipsa totius orationis ratio, ipsaque varietas, et inconstantia dictorum speciem, atque imaginem insomniis pree se fert. Quod enim in somniorum visis fit, ut multarum rerum imaginibus multis una coeuntibus, atque confusis, nec temporum nec locorum, nec ordinis, aut naturae ulla ratio servetur, sed praesentibus praeterita conjungantur, et plurimum inter se loco distantia conferantur in unum locum, ejus in hac oratione perfectissime expressa imago extat. Est enim videri in ea sponsam tecto quidem suae domus inclusam, agros tamen, et nemora peragrandem, jam videntem sponsum suum jam ipsum quaerentem, eodemque momento temporis et in agro illum, et secum una domi esse dicentem: magna, et prope mirabile celeritati, fenestras, agros, nemora, cancellos, colles in unum conferentem: ut quanta visorum esse solet, tanta sit orationis hujus, atque sententiarum varietas. Sed jam quid dicat, audiamus. **Vox DILECTI.** Ex abrupto atque praecise, qualis dormientium, aut

subito gaudio affectorum sermo esse solet. ECCE ISTE VENIT SALIENS IN MONTIBUS TRANSILIENS COLLES; SIMILIS EST DILECTUS MEUS CAPREAE HINNULOQUE CERVORUM, scilicet corpore solutus animus distantia eaque, atque proxima videt. EN IPSE STAT POST PARIETEM NOSTRUM. Ut maturant amantes ad ea, quorum cupiditate tenentur, dicenda, atque fingenda. Quot enim et quanta camporum, atque montium spatia, quantulo temporis spatio confecit? EN IPSE STAT POST PARIETEM NOSTRUM, RESPICIENS PER FENESTRAS, PROSPICIENS PER CANCELLOS. Quod non recta ad sponsam ingressus sponsus, sed per rimas prospectasse dicitur, id ex amantium consuetudine, atque ingenio mirifice expressum est. Nam amatores interdum obvoluto capite ad amicas adeunt, quo nec opinato postea se ostendentes ipsas maijore laetitia afficiant: interdum vero aegre se illis ostendunt, et quanquam videri volunt, nolle simulant, ludosque sibi ipsis mutuo de se praebent, pertantantque saepe, et explorant iis lusibus uterque alterius amorem erga se mutuum: ipsum denique amorem conditorem, ut ita dicam, et dulciorum hoc tanquam sale reddunt, ex quo est illud:

—Et se cupit ante videri.

PROSPICIENS PER CANCELLOS. Proprie et simpliciter verit, quod in hebraeo positum est translate, et eleganter. Nam יִזְרֵאֵל ziz, proprie de rosa, et floribus dicitur, cum e folliculis erumpunt. Unde per similitudinem transfertur ad sponsum proferentem caput per fenestram. Nam ut flores cum primo erumpunt laetiores, et nitidiores nobis videntur, quam cum foliorum orbem explicaverunt: nec apparent tunc toti, sed capitulorum acumina tantum ostendunt, sic omni flore, omnique rosa pulchrior sponsus, caput fenestrae intulisse, et roseum os aperuisse sponsae visus est. EN DILECTUS MEUS LOQUITUR MIHI. Et haec audiri sibi sponsa videtur. SURGE, PROPERA AMICA MEA, SPECIOSA MEA, ET

VENI. Quoniam plurimum ipse ruri versatur, eodem ipsam vocat, hoc est, ad una secum commorandum invitat. Quanquam quod saepe admoneo, quae hic dicuntur facta dictave, ea neque Salomon ipse cum alio, neque pastores ulli conjuges inter se egerunt, aut dixerunt unquam; sed e quotidiana vita sumpta, personisque iis attributa, quas maxime deceret ea facere, ac dicere, ad Christi et Ecclesiae multuos amores significandos sunt cuncta relata. SURGE, PROPERA AMICA MEA. Hortatur ut sine cunctatione aliqua agros, et rura petat: nam ea loca et languentibus salubriora esse solent, et inter se amantibus multo gratiora: et quo facilius illi persuadeat, primo blandissime appellat illam, deinde novo veris adventu ruris amoenitatem exaggerat, SURGE, inquit, ut decubuisse illam intelligas. JAM ENIM HYEMS TRANSIIT, IMBER ABIIT ET RECESSIT. Ne scilicet, aut frigus, aut noxios aegro corpori ventorum flatus causari posset: FLORES APPARUERUNT IN TERRA NOSTRA. Descriptio veris a conjunctis, sive accidentibus, vernat tellus, ergo ver est, ut in illo:

*Jam veris comites, quae mare temperant,
Impellunt animae Linthea Thraciae.*

TEMPUS PUTATIONIS ADVENTIT. Ex hebraeo alii, tempus cantionis, utrumque autem et verbo hebraeo significatur, et vere fit. Nam vere appetente, et putantur vites, et vintores dum opus faciunt cantillant; quanquam cantus omnino cum vere maxime conjungitur: novo enim solis accessu auctus sanguis cor animantium compleat, et laetitia insolita afficit, ex quo canendi cupidio sequitur, tam in hominibus, quam in volucribus, unde in veris descriptione ille:

*Ducunt in tenero gramine pinguium
Pastores ovium carmina fistula.*

VOX TURTURIS AUDITA EST IN TERRA NOSTRA. Nam hyeme ineunte turtures e Palaestina discedunt, et calidores regiones petunt: veris autem initio revertuntur. FICUS PROTULIT GROSSOS SUOS. Ficus immaturae quae sunt, aut quae non facile ad maturitatem perveniunt, grossi appellantur, easque Hebraei ^{et} nominant. VINEAE FLORENTES DEDERUNT ODOREM. Hebraice, et vites minuta uva dederunt odorem. Nam cum a flore primo apparent uvarum botri granis minutissimis odorem ex se emittunt perquam suavem. Igitur quando omnia vernant. SURGE, inquit, PROPERA AMICA MEA, SPECIOSA MEA ET VENI. In agrum scilicet, quo isto quidem anni tempore nihil esse potest amoenum.

Sed pergit: COLUMBA MEA IN FORAMINIBUS PETRAE, IN CAVERNA MACERIAE, OSTENDE MIHI FACIEM TUAM, SONET VOX TUA IN AURIBUS MEIS. Jam cuius rei causa ipsam vocet, apte et verecunde explicat, similitudine ducta a columbis, quae ex omnibus volucribus maxime inter se amant. A columbis inquam non cicuribus, sed feris quae in rupibus nidulantur, vaganturque per agros, quo magis omnia inter se consonarent. Nam ad idem vitae genus rusticum, videlicet, vocabat ipsam; itaque dicit: Quod autem te in agrum voco, quo non ego modo, sed valetudo tua te, aerisque ipsa, et locorum amoenitas vocat, tellusque ipsa floribus vernans, vineaeque pampinis vestitae jam, et late fragrantes invitant; itaque quod te voco, ideo voco, ut quantum columbae, quae rupes et rura colunt, amori vacant suo, tantum nos ab omni cura vacui indulgeamus nostro. In agrum itaque veni, et mecum una vivito ad exemplum columbae, quae sociam sequuta, eique assidens, ac mutua, atque dulcia murmura, et oscula miscens, in amore aetatem degit. Innuit porro, atque quodammodo tacite illam docet rationem eam, qua se amari ab ipsa vult. Nam columbae ut sunt maxime inter se amantes, ita fidei observantes sunt maxime, et ob id ipsum suspiciosae sunt mi-

rum in modum: quod potissimum in maribus cernitur (1). Peregre enim reversi, ut compares aspiciunt, statim nescio qua mala suspicione tacti graviter commoventur: itaque tumet illis statim pectus, et raucum quiddam, atque irae plenum frementes, caudaque humum ictibus crebris ferientes, ut et iratum animum, et sui impotentem facile agnoscas, illas obeunt, circumcirca, ac rostro ipso interdum acriter feriunt, laesae pudicitiae ipsi dum aberant, et violatae fidei, ipsi ut suspicantur, poenas repetentes ab innoxiiis. Quae illae omnia mira mansuetudine tolerant. Nam neque ab illorum aspectu se subtrahunt: neque longius abscedunt: neque, quamvis graviter percussae, referiunt ipsae illos aliquando, sed eo usque perforunt, quo ad ipsarum patientia marium ferocia victa, animum item illi induunt placatum et mitem, et irarum ac suspicionis obliiti, de integro amicitiam ineunt, rostraque jungunt, atque oscula mirabili charitate. Quae omnia ad spiritualia, et divina relata magnos significatus habent, ut suo postea dicemus loco: nunc satis sit vidisse, quam apte columbarum natura, atque ratio ad amoris transferatur significacionem.

Sequitur: CAPITE NOBIS VULPES PARVULAS QUAE DEMOLIUNTUR VINEAS, NAM VINEA NOSTRA FLORUIT. Non satis constat uter ista dicat: et quidem si sponsae sunt haec verba, ut esse ego certe puto, quanquam videri possit alicui parum illa cohaerere cum superioribus, tamen vere multum cohaerent, et ex illis ducuntur, res ipsa, si quemadmodum se habet, attente consideretur. Est enim familiare foeminis quo tempore se a suis viris maxime amari vident, de eo quod ipsis vel triste aliquando accidit, vel periculose in futurum imminet agere, atque queri, nullo saepe agendi idoneo argumento ipsis oblato, et plane intempes- tive. Nam ab amore ipso, et ab experta erga se virorum

(1) Plin. lib. x, c. xxxiv.

suorum voluntate, atque charitate, ad querelas hujusmodi inducuntur, et iis illae querelis quodammodo testificantur, et quam ipsae viros suos tenere diligent, et quam se ab eis diligi, atque amari credant, utque arbitrentur, atque confidant, praesidio illos futuros sibi. Igitur sponso vocanti, et invitanti, et blandissimis verbis testificanti amorem suum obsequuta sponsa, et in agrum egressa, nihil ad blanditias sponsi respondisse dicitur, sed praeter id ex foeminarum ingenio nimis apte dixisse: CAPITE NOBIS VULPES PARVULAS, QUAE DEMOLIUNTUR VINEAS, NAM VINEA NOSTRA FLOURUIT. Nam ex eo intelligitur jam esse in agro. Est enim sacrae Scripturae, quae antecedunt significare facta esse ex iis, quae sequuntur. Vineas florentes vident, ergo in agro versabatur. In quo, quoniam vinea quaedam illius erat, eam ut vidit, et ei florenti, ac palmites agenti, a vulpibus vinearum vastatricibus periculum imminere animadvertisit, recte fingitur praetermissis aliis id unum orasse virum suum, daret operam eas ut caperet. CAPITE, inquit, NOBIS VULPES PARVULAS. Judaeam regionem abundare vulpibus ex libro Judicum, et Samsonis facto satis liquet: illas autem vinetis pestem afferre solere, omnibus est notum, idque maxime cum parvae sunt: nam postquam adoleverunt, maiores praedas agunt, ideoque parvas vulpes nominavit, easque antequam vineae florere inciperent capi voluit. Nam postquam vites folia, atque palmites protulerunt, difficiliter capiuntur, propterea quod iis foliis, atque palmitibus sese occultant.

Sed pergit: DILECTUS MEUS MIHI, ET EGO ILLI, QUI PASCITUR INTER LILIA. Haec, et verno tempore, et sub auroram agi intelliguntur. Nam aurora appetente, cum ager vernans amoenissimus est, sponsam hortabatur sponsus, ut lecto surgeret, ac se in agrum conferret. Cum autem hortatus esse illam dicitur, eduxisse eam una secum in agrum intelligitur, quo ipse cum grege pergebat. Quo in loco illa aliquantulum commorata, postea vitandi calores

causa (nam aegro corpore calorem Solis ferre non posset) antequam dies aestuaret, domum reverti velle fingitur, et dum revertitur orare sponsum, ut quando ipsi pastus causa domum redire ante noctem non licet, id saltem sibi det, ut statim atque advesperascere cooperit, domum properet nulla mora interposita. DILECTUS, inquit, MEUS MIHI, ET EGO ILLI, QUI PASCITUR INTER LILIA, DONEC ASPIRET DIES, ET INCLINENTUR UMBRAE; REVERTERE, SIMILIS ESTO CAPREAE HINNULOQUE CERVORUM, et quae sequuntur. DILECTUS MEUS MIHI, ET EGO ILLI. Vocandi significationem ista habent, ac si dicat, heus dilecte mi, meque ipse diligens, qui pascis inter lilia. Pascere autem inter lilia dicit, non quod lilia sint pascua, sed quia amantes foeminae semper in ore habent rosam, lilia, gemmas, ebur, atque iis alia similia. DONEC ASPIRET DIES ET INCLINENTUR UMBRAE. Id est, usque ad vesperum diei. Nam pometidianum, et vespertinum tempus, his significatum verbis arbitror, non matutinum, ut quidam putaverunt. Nam occidente Sole, lenes aurae plurimum spirare incipiunt, unde ille:

*Aspirant aurae in noctem, nec candida cursum
Luna negat.*

Itaque aurae spirant cadente Sole, et umbrae quae corporum objectu flunt, quaeque dum medium coeli tinebat Sol, stabant quodammodo, produci longius et moveri, atque adeo festinare videntur.

Et Sol crescentes decadens duplicat umbras.

Unde quod Latinus interpres vertit, inclinentur; hebraice נס Nasu, dicitur, id est, fugiant. Dicuntur autem fugere umbrae, occidente Sole, id est maturare, ex proprietate sermonis hebraici, in quo fugere pro maturare ponitur, proque oxyus moveri: quale est illud quod hoc

ipso in carmine postea dicitur. Fuge, dilecte mi, id est, matura: quod etiam Graeci satis expresserunt interpretes: quippe qui hunc locum isto modo convertunt καὶ κυνθωσιν αἱ σκιαι. Quanquam et in latino sermone fuga non semel usurpatur pro matura profectione atque cursu. Ex quo ille:

Nona fugae melior.

Et alibi:

Ille volat, simul arva fuga, simul aequora verrens (1).

Significatur igitur iis verbis, vespertinum tempus a conjunctis, idque tempus, et non matutinum significari, et res ipsa, et instituti sermonis ratio poscebat: res ipsa. Nam sub noctem a pastu domum redditur. Ex quo ille:

—Ite domum saturae, venit Hesperus, ite capellae.

Ratio instituti sermonis. Nam amantem foeminam et ex amore aegram, atque decumbentem, qualis hic sponsa fingitur, se noctu relinqu solam decebat, ut nollet. Rogat igitur virum suum, ut, quoniam rei familiaris, atque pecuniae causa in agro remanet, illum saltem sibi et amanti concedat, et aegrae, ruri ne pernoctet. Itaque ait. REVERTERE, SIMILIS ESTO CAPRAE HINNULOQUE CERVORUM SUPER MONTES BATHER. Id est, ipsum orat, ut simul atque Sol ad occasum vergere cooperit, redditum ipse maturet, iterque arripiat, arreptumque conficiat summa celeritate, quomodo hinnuli festinant, atque etiam praevertere ventos fuga solent, super montes, quos Bather, id est, divisionis, aut scissurae vocat, vel quod regiones montibus disterminantur: vel quasi dicat, super scissuras montium, id est, ut

(1) Virgilius Georgi I et III.

hinnuli faciunt, quando se in montium scissuras, in quibus
sua habent cubilia referre properant. Sed expositis jam hu-
jus capitibus, veros earum sensus exquiramus.

ALTERA EXPLANATIO

EGO FLOS CAMPI ET LILIUM CONVALLIUM. Haec, ut diximus, ad superioris capitinis finem referuntur, eique adjungenda sunt, et ab sponsa dici accipienda, quae videlicet contenta eo amoris gradu, ad quem pervenit, manere in eo velit. Nam incipientes, uti diximus, quo magis praeter eorum spem atque meritum participes sunt effecti bonitatis, atque voluptatis divinae, eo citius suae cupiditati modum statuere volunt: nam se ad summum pervenisse facile sibi persuadent. Ergo quia lectulus illorum jam floret, et quia eorumdem domus electa e materia constructa nitet, hoc est, quia ut ipsis videtur, arefacta radice peccati, pietas in ipsis germinare coepit, floresque proferre, id est, ut iterum interpreter, quia se collocatos vident in ea vita, quae non solum honesta et Deo placens, sed grata etiam sibi est, et jucunda, jucunditas ut ea perpetua sibi sit, cupiunt atque optant. ET LECTULUS, inquit, NOSTER FLORIDUS, ET TIGNA DOMORUM NOSTRARUM CEDRINA, ET LAQUEARIA CYPRESSINA. ET EGO FLOS CAMPI. Ut nihil sit, quare non perpetuo manere mecum velis, mihiique stabile et proprium efficere gaudium hoc, quod e tuo colloquio et congressu percipio. FLOS CAMPI. Alii flos saturitatis, aut ubertatis, quod hispane apte diceretur: *Flor de buen año*. Quod ideo vere, ac recte dicitur, quia justi, ut justi et probi ac Deo grati sint, non a se ipsi habent, sed praecipue a coeli indulgentia, hoc est, ab eo, cuius de plenitudine omnes acceperimus; suntque propterea flores ubertatis, id est, ab illa berrimorum bonorum copia, quae in Christo est, producti